

Keywords: art education; institutions of higher pedagogical education; master's training; future teachers of art disciplines; pedagogical technology; pedagogical workshop.

References

- Losev, A. F., Taho-Godi, A. A., & Mahankov, I. I. (Eds.). (1995). *Forma – Stil – Vyrazhenie [Form – Style – Expression]*. Moscow: Mysl [in Russian].
- Mukhina, I. (2014). *Shcho take pedahohichna maisternia? [What is a pedagogical workshop?]* Retrieved from <http://osvita.ua/school/method/1908/> [in Ukrainian]
- Vovk, M. P., Sotska, H. I., Filipchuk, N. O., Hryshchenko, Yu. V., Solomakha, S. O., Sultanova, L. Yu. & Homelia, N. S. (2019). *Tekhnolohii profesiinoho rozvytku pedahohiv v umovakh formalnoi i neformalnoi osvity [Technologies of professional development of teachers in the conditions of formal and non-formal education]*. Kyiv: Talkom [in Ukrainian].
- Zakon Pro vyshchu osvitu [Law on Higher Education]*. (2014). Stattia 5. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

Одержано 06.04.2020 р.

УДК 378.011.3-051:73/76]:746.3
DOI: 10.33989/2226-4051.2020.21.218109

Тетяна Саєнко, м. Полтава
ORCID: 0000-0002-2397-0902

ДЕКОРУВАННЯ СУЧАСНОГО ОДЯГУ ТРАДИЦІЙНОЮ ВИШИВКОЮ ХРЕСТИКОМ: МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено вдосконаленню професійної підготовки фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема вчителя образотворчого мистецтва, на матеріалі української народної вишивки. Розглянуто різні способи декорування традиційного та сучасного одягу. Виділено як актуальний спосіб декорування сучасного одягу традиційну народну вишивку хрестиком. Доведено, що декорування сучасного одягу традиційною вишивкою є важливою складовою матеріально-духовного буття українського народу, відбиває історію нації й має посісти важливе місце в освітньому просторі майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Обґрунтовано методику вивчення техніки вишивки «хрестик» та використання її в декоруванні сучасного одягу майбутніми вчителями образотворчого мистецтва, яка передбачає такі етапи: інформаційно-пізнавальний, практичний, творчий, оцінний. Запропоновано змістовий модуль «Вишивка “хрестиком” та її застосування в декоруванні одягу».

Ключові слова: *майбутній учитель образотворчого мистецтва; способи декорування одягу; сучасний одяг; традиційна вишивка хрестиком; освітній простір; методика.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі зміцнення незалежної Української держави спостерігається посилення інтересу до висвітлення питань, пов'язаних із народним мистецтвом, а відповідно і підготовкою професіоналів, які спроможні опанувати та передати накопичений досвід попередніх поколінь. Саме тому розвиток художньо-педагогічної науки неможливий без ґрунтовного дослідження проблем професійної підготовки майбутніх учителів мистецького профілю в контексті відродження, підтримки та сприяння подальшому розвитку кращих народних традицій. Вишивка як вид декоративно-ужиткового мистецтва є вагомим засобом формування професійної майстерності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Вивчення традицій української вишивки, регіональних особливостей її використання в оздобленні комплексів вбрання та сучасного одягу, допомагає сформувати естетичний смак і вміння бачити в народній творчості особливу систему символічного відбиття світу, підвищує рівень професійних якостей студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні дослідження традиційної української народної вишивки здійснили З. Васіна (2003), Т. Кара-Васильєва (1993), Т. Ніколаєва (2005). Вишивку в усіх її різновидах як поширений вид народної творчості розглянула та ретельно проаналізувала Р. Захарчук-Чугай (1998). Особливості орнаментики в українському вишиванні відстежив М. Селівачов (2009); способи і техніки виконання основних загальних швів – О. Кулинич-Стахурська (1996). Над використанням у сучасному одязі елементів народного вбрання працювали А. Баранова, Т. Ніколаєва, А. Славінська, Н. Чупріна (Ніколаєва, 2005). Застосування національної вишивки в моделюванні сучасного одягу в Україні є предметом дослідження А. Варивончик (2012). Українську народну вишивку як навчальна дисципліна вивчала Т. Батієвська (2019), К. Сусак і Н. Стеф'юк (2006).

Разом із тим, мистецько-педагогічний аспект використання традиційної техніки «хрестик» у декоруванні сучасного одягу майбутніми вчителями образотворчого мистецтва не досліджувався.

Мета статті - розглянути сутність і структуру феномену декорування сучасного одягу традиційною вишивкою хрестиком та визначити його місце в мистецько-освітньому просторі майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Методи дослідження: теоретичний аналіз мистецтвознавчої, навчально-методичної та мистецько-педагогічної літератури; вивчення педагогічного досвіду підготовки вчителів образотворчого мистецтва в закладах вищої освіти; систематизація та узагальнення досліджуваного матеріалу.

Виклад основного матеріалу. Для з'ясування сутності та структури феномену декорування сучасного одягу традиційною вишивкою хрестиком необхідно розглянути такі поняття: «одяг», «сучасний одяг», «декорування одягу», «традиційна вишивка хрестиком».

Одяг – всі види прикриття, що укріплюються на тілі або одягаються і служать захистом від зовнішніх дій навколишнього середовища, незалежно від того, яку частину тіла вони прикривають. До одягу належать: натільний одяг, або власне одяг, що прикриває торс і верхні частини кінцівок; головні убори (хустки, капелюшки, шапки, капюшон); взуття, у тому числі й прикриття для гомілки (панчохи, гетри); рукавички, муфти. Найчастіше одяг буває тканинний, синтетичний і вовняний (Васіна, 2003; Ніколаєва, 2005).

Сучасний одяг - сукупність створених людьми предметів, виробів (із тканини, хутра, шкіри), якими покривають тіло і які актуальні сьогодні (Ніколаєва, 2005).

Аналіз першоджерел доводить, що одяг має дуже давню історію. Він поступово вдосконалювався, ускладнювався і ставав дедалі різноманітнішим. Кожна країна, кожен народ в окремі періоди свого розвитку накладали свій відбиток, свої специфічні риси на конструкцію одягу і його декорування (Васіна, 2003; Косьміна, 2006).

Оздоблення одягу прикрасами - його *декорування* - має на меті зробити одяг красивим. Розмаїта сукупність прикрас і забарвлення одягу становить його декор (Ніколаєва, 2005).

З'ясовано, що способи декорування одягу дуже різні. Мистецтвознавці виокремлюють такі: декорування самого матеріалу одягу лише за допомогою суцільного фарбування; фарбування окремих елементів без нанесення якогось певного узору; поєднання різних за кольором частин одягу. Засобом прикраси в цих варіантах виступає сам колір або поєднання кольорів. Інший спосіб – декорування матеріалу одягу шляхом нанесення на нього різними засобами (тканням, вишивкою, аплікаціями, розписом) різноманітних узорів, фігур, зображень, рівномірно розташованих на полі тканин або зведених в орнаментальні плями й смуги. Наприклад, каймо. По-третє, декорування одягу за допомогою рельєфних прикрас, утворюваних на ньому як із самого матеріалу (оборок, воланів, рюшів, гофрування, бантів), так і з хутра, мережив, бантів, бахроми.

Одним із видів декорування одягу є *вишивка* (Косьміна, 2006; Ніколаєва, 2005). Найбільш поширеними способами вишивання були такі: мережка, вирізування, яке поєднували з настилуванням, настилування (гладь), низь - вишивання чорними або червоними нитками з додаванням інших кольорів, «хрестик» (Захарчук-Чугай, 1998; Кара-Васильєва, 1993).

Виділяють такі види техніки вишивки «хрестиком»: косий (звичайний), подвійний (болгарський), розсипний, простий, прямий (Сусак, Стеф'юк, 2006).

Технікою художньої вишивки «хрестик косий (або звичайний)» виконують найрізноманітніші орнаменти з декорування виробів. При вишиванні хрестика косою з лицьової сторони настеляються дві рівні діагональні (косі) стібки зліва направо і справа наліво. Звідси й назва «хрестик косий». Його ще називають звичайним, бо ним вишивають вироби повсюдно, в усіх регіонах України, у країнах слов'янських народів.

«Подвійний хрестик» широко використовують як оздоблювальний шов. Ним виконують покрайниці, роздільні лінії стрічкових орнаментів, заповнення центрів геометричних мотивів

в орнаментах. Наприклад, на Гуцульщині хрестиком подвійним вишивають покрайниці в мережках, забезпечуючи цим самим цільність фактури вишивки.

«Півхрестиком» вишивають роздільні лінії та покрайниці в стрічкових орнаментах. Його використовують як з'єднувальний та оздоблювальний шов.

«Хрестик розсипний» виконується шляхом настилу рівномірних діагональних стібків у дві сторони (зліва направо і вниз, справа наліво і вниз, залежно від напрямку лінії шва), які стикаються між собою під гострим кутом. «Хрестиком розсипним» оздоблюють дитячий одяг, виконують основні орнаменти при декоруванні плечового, поясного жіночого одягу. Його використовують як з'єднувальний оздоблювальний шов, ним виконують покрайниці у стрічкових орнаментах.

«Прямим хрестиком» виконують найрізноманітніші основні, додаткові орнаменти, покрайниці в декоруванні одягових, обрядових, інтер'єрних виробів. Його поєднують в орнаментах з іншими техніками художнього вишивання (Сусак, Стеф'юк, 2006).

Мобільність хрестикової техніки породжує необмежені можливості у створенні різноманітних геометричних і рослинних композицій. Ця невибагливість і незалежність від матеріалу та порівняно легке виконання спричинили широке розповсюдження цього способу вишивання.

Вишивка сорочок технікою «хрестик», на думку мистецтвознавців, почала гаптуватися в Україні в ХІХ столітті. Брокарська вишивка спочатку була просто декоративною і, незважаючи на те, що використовувала народні мотиви, не мала ніяких національних і територіальних особливостей. Тільки завдяки народним вишивальницям цей стиль набув у різних місцевостях етнічних рис і збагатився культурними традиціями (Білоус, 2012).

У сучасному культурному просторі України творчо працюють талановиті дизайнери, кравці, вишивальниці, які створюють одяг, оздоблений мотивами традиційної народної вишивки (Роксолана Богущька, Олена Ворожбит, Олена Даць,

Оксана Караванська, Лілія Пустовіт, Олександр Очеретний, Анжела Лисиця та ін.). Вивчаючи народний досвід, художники-модельєри розширюють асортимент сучасного одягу, вносять у нього неповторність і своєрідність народного мистецтва (Варивончик, 2012).

Декорування сучасного одягу традиційними техніками вишивки, зокрема «хрестиком», притаманне таким українським брендам: «Foberini», «Lelitka», «Птаха», «Любисток», «Майстерня чарівної вишивки», «2KOLYORY», «SVITLO» та ін. (Етно мода: сучасні вишиванки від етнобрендів, 2017).

Отже, на наш погляд, декорування сучасного одягу традиційною вишивкою є важливим складником матеріально-духовного буття народу, показником суспільних процесів, відображає історію нації і має посісти важливе місце не лише в сучасній культурі, але й освіті.

Аналіз навчальних програм підготовки бакалаврів за спеціальністю 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (*Офіційний сайт Уманського*), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (*Офіційний сайт Центральноукраїнського*), Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (*Офіційний сайт Південноукраїнського*) в контексті нашого дослідження показав, що вивчення традицій вишивки в Україні та вишивки технікою «хрестик» передбачено такими навчальними дисциплінами, як: «Історія образотворчого мистецтва», «Історія декоративно-ужиткового мистецтва», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Декоративно-ужиткове мистецтво», «Декоративне мистецтво та основи дизайну», «Вишивка», «Художні промисли», «Дизайн текстилю». Для належного опанування техніки вишивки «хрестик» і використання її в декоруванні одягу в програмах виділено недостатню кількість годин, за виключенням програм для бакалаврів із додатковою спеціалізацією «Декоративне мистецтво» та «Дизайн». Саме тому нами було розроблено методику вивчення техніки вишивки «хрестик» і використання її в декоруванні

сучасного одягу майбутніми вчителями образотворчого мистецтва.

Авторська методика включала три етапи, які були пов'язані між собою і доповнювали один одного: *інформаційно-пізнавальний* (ознайомлення з історією виникнення вишивки «хрестиком», її різновидами; технологічними особливостями виконання різних видів техніки вишивки «хрестиком»; традиціями використання техніки вишивки «хрестиком» у декоруванні виробів); *практичний* (опанування різних видів техніки вишивки «хрестиком»; навчальні вправи та роботи); *творчий* (розробка ескізів декорування виробів технікою «хрестик» та виконання роботи в матеріалі); *оцінний* (аналіз, порівняння та оцінка традиційних і сучасних виробів, декорованих технікою вишивки «хрестиком»).

Нами було розроблено методичне забезпечення процесу вивчення декорування сучасного одягу традиційною вишивкою «хрестик» майбутніми вчителями образотворчого мистецтва на кафедрі образотворчого мистецтва в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (*Офіційний сайт Полтавського*): змістовий модуль «Вишивка «хрестиком» та її застосування в декоруванні одягу» в структурі навчальної дисципліни «Декоративно-ужиткове мистецтво»; плани лекцій, практичних і лабораторних занять; завдання для самостійної роботи студентів; питання для модульного контролю; питання до заліку.

Мета вищезазначеного змістового модуля – формування готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до здійснення навчально-творчої діяльності в контексті традицій декорування одягу вишивкою хрестик.

Завдання змістового модуля: формування естетичного ставлення до речей, створених руками людини; оволодіння основними теоретичними поняттями та практичними вміннями в процесі вивчення техніки вишивки «хрестиком» як народного мистецтва України; оволодіння методикою художньо-стилістичного аналізу в загальній емоційно-образній системі вишивки;

оволодіння методикою використання вишивки технікою «хрестик» у декоруванні сучасного одягу.

Програмними результатами за модулем є: здатність аналізувати історію розвитку мистецтва традиційної вишивки хрестиком; знати про визначні здобутки світового та українського мистецтва вишивки, художні особливості техніки вишивки хрестиком і декорування нею сучасного одягу; володіти практичними вміннями виконувати візерунки та орнаменти в техніці вишивки «хрестик»; використовувати мистецькі традиції української вишивки при виготовленні сучасного вбрання; аналізувати та оцінювати оздоблення сучасного одягу традиційною вишивкою хрестиком; виявляти здатність до утвердження традицій української вишивки в сучасному мистецько-освітньому просторі.

Ми вважаємо, що вивчення декорування сучасного одягу традиційною вишивкою «хрестик» майбутніми вчителями образотворчого мистецтва буде ефективним за умови дотримання таких педагогічних умов: більш глибока інтеграція вишивки хрестиком у навчально-виховний процес закладів вищої педагогічної освіти; добір зразків вишивки технікою «хрестик», доступних для сприйняття та відтворення студентами; організація процесу самостійного виготовлення виробів, оздоблених технікою вишивки «хрестик» студентами; педагогічна доцільність і варіативність пропонованих завдань; створення на заняттях позитивно-емоційної творчої атмосфери.

У процесі вивчення техніки вишивки хрестиком та її застосування в декоруванні одягу пропонуємо залучити студентів педагогічних вишів до таких форм діяльності:

- навчальна діяльність (лекції, практичні, лабораторні заняття, самостійна робота під керівництвом викладача);
- фольклорно-етнографічна діяльність (експедиційні пошуки в сільській місцевості, дослідження та опис побуту українського народу, замальовки компонентів вбрання, декорованих вишивкою; розробка та захист художньо-творчих проєктів);
- комунікативна діяльність (спілкування з народними майстрами, відвідування майстер-класів);

- екскурсійна діяльність (відвідування музеїв, виставок, майстерень народних майстрів вишивки, інтернет-екскурсія, мультимедійна екскурсія);

- виставкова діяльність (короткочасні, тематичні, підсумкові виставки студентських робіт; участь у мистецьких заходах різного рівня).

На лекційних заняттях пропонуємо розгляд таких тем:

1. «Вишивка як вид народного мистецтва», де обговорюються такі питання: вишивка як вид народного мистецтва; поняття про вишивку та її призначення; історичні та етнографічні основи народної вишивки; історія народної вишивки в Україні; основні мотиви українського народного орнаменту; колористичні особливості української народної вишивки; орнаментальні мотиви; композиція художньої вишивки; кольорове сполучення; тематична вишивка.

2. «Матеріали та інструменти для вишивки у техніці “хрестик”», на якій розглядаються властивості матеріалів для виконання вишивки; характеристики натуральних і штучних волокон; методи визначення у тканині основи ткання, переплетення; нитки, їх характеристика; інструменти та пристрої для вишивки, їх призначення в її виконанні; голки, наперсток, ножиці, виколка, п’яльці, стрічковий метр; основні вимоги до умов вишивання; прання і прасування вишитих виробів; бракування, маркування та упакування вишитих виробів.

3. «Техніка вишивки хрестиком», де з’ясовуються основні класифікації технік вишивання; хрестикові шви (хрестик косий, напівхрестик, хрестик прямий, подвійний хрестик); регіональні аспекти вишивки технікою «хрестик».

4. «Художньо-технічні особливості виконання вишиваних виробів», котра ознайомлює студентів із вишиваними елементами одягу (головні убори, сорочки, кожухи, верхній плечовий одяг); історією вишитої сорочки; технікою та способами виконання вишивки одягу; народними традиціями вишивки у творчості сучасних майстрів України та зарубіжжя; використанням традицій вишивки хрестиком у декоруванні сучасних компонентів вбрання; творчістю сучасних українських і зарубіжних

художників-модельєрів; діяльністю сучасних українських брендів із виготовлення етноодягу.

На практичних заняттях обговорюємо, закріплюємо, поглиблюємо теоретичні знання, зокрема з таких тем «Використання традицій української вишивки у декорванні сучасного одягу», «Традиційна вишивка технікою «хрестик» у творчості сучасних дизайнерів одягу».

Лабораторні заняття передбачають виконання швів у техніці «хрестик»: хрестик косий, напівхрестик, хрестик прямий, подвійний хрестик; створення власної композиції для оздоблення сучасного одягу (сукні, плаття, спідниці, сорочки) вишивкою; виконання виробу в матеріалі.

У ході самостійної роботи майбутні вчителі образотворчого мистецтва розробляють орнаментальні композиції для декорування різних видів сучасного одягу технікою вишивки «хрестик» (на регіональному матеріалі); готують доповідь і мультимедійну презентацію про творчість дизайнера одягу, який використовує народні традиції.

Змістовий модуль «Вишивка «хрестиком» та її застосування в декоруванні одягу» був апробований на кафедрі образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Результати апробації довели його ефективність і доцільність упровадження в професійну підготовку майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Висновки. Отже, викладене вище підтверджує, що декорування одягу традиційною вишивкою взагалі, та технікою «хрестик» зокрема має багату історію, яка є актуальною в сучасних культурно-освітніх умовах.

Перспективи подальших досліджень. У контексті порушеної проблеми доцільно продовжити вивчення методики підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до навчання учнів декорування одягу традиційними техніками української вишивки.

Список використаної літератури

- Батієвська, Тетяна (2019). *Вишивка*. Полтава: ПНПУ.
Білоус, Людмила. *Брокарівська вишивка*. Взято з www.skarby.org.ua/brokarivskavishivka/

- Варивончик, А. В. (2012). Традиційна народна вишивка в творчості сучасних українських дизайнерів одягу. *Вісник мистецтвознавства Київського національного університету культури і мистецтв*, 26, 41-51.
- Васіна, З. О. (2003). *Український літопис вбрання: [книга-альбом] (Т. 2: XIII ст. – XIX ст.)*. Київ: Мистецтво.
- Етно мода: сучасні вишиванки від етнобрендів*. Взято з <https://uamodna.com/articles/etno-moda-charivni-ta-suchasni-vyshyvanky-vid-ukrayinsjkyh-brendiv-chastyna-2/>.
- Захарчук-Чугай, Р. В. (1998). *Українська народна вишивка*. Київ: Наукова думка.
- Кара-Васильєва, Т. В. (1993). *Українська вишивка*. Київ: Мистецтво.
- Косьміна, О. (2006). *Українське народне вбрання*. Київ: Балтія-Друк.
- Кулинич-Стахурська, О. (1996). *Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія*. Львів: Місіонер.
- Ніколаєва, Т. О. (2005). *Український костюм: Надія на ренесанс*. Київ: Дніпро.
- Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво). *Офіційний сайт Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Взято з <https://pdpu.edu.ua/sferi-diyalnosti/osvitnia/proekty-osvitnikh-prohram>.
- Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво). *Офіційний сайт Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Взято з <https://udpu.edu.ua/>.
- Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво). *Офіційний сайт Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Взято з <https://www.cuspu.edu.ua/ua/>.
- Селівачов, М. Р. (2009). *Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія)*. Київ: Редакція вісника «АНТ».
- Сусак, К. Р., Стеф'юк, Н. А. (2006). *Українське народне вишивання (техніки, методологія, методика): навч. посібник*. Київ: Науковий світ.

Tatiana Saienko

DECORATING MODERN CLOTHING WITH TRADITIONAL CROSS-STITCH EMBROIDERY: ARTISTIC AND PEDAGOGICAL ASPECT

The article focuses on the improvement of professional training of specialists of artistic specialties, in particular, a fine arts teacher on the basis of Ukrainian folk embroidery. The various ways of decorating traditional and modern clothing are studied. The way of decorating modern clothing with traditional folk cross-stitch embroidery is characterized as an effective one. It is well-proven that decorating modern clothing with traditional cross-stitch embroidery represents the history of the nation, the important constituent of materially-spiritual existence of the Ukrainian people, an index of public processes, and must take an important place in the educational dimension of future fine arts teachers. The methods of teaching the technique of cross-stitch embroidery and its use in decorating modern clothing by the future fine arts teachers are proven. The methods include the following stages: informative and cognitive, practical, creative, assessing. The module "Cross-stitch embroidery and its use in decorating clothing" is offered; plans of lectures and workshops, activities for independent learning, questions for module control, and

questions for the final test are presented. These methods were approved in the educational dimension of the Department of Fine Arts of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University. The results of approbation led to its efficiency and expediency of the use in the process of professional training of future fine arts teachers. The prospect of further research is in the development of the methods of studying works of modern masters of embroidery by future teachers in the aspect of decorating clothing.

Keywords: *future fine arts teacher; methods of decorating clothing; modern clothing; traditional cross-stitch embroidery; educational dimension; methods.*

References

- Batievska, Tetyana. (2019). *Vishivka*. Poltava: PNPV.
- Bilous, Liudmyla. *Brokarivska vyshyvka [Brokarov embroidery]*. Retrieved from www.skarby.org.ua/brokarivska-vishivka/ [in Ukrainian].
- Vasina, Z. O. (2003). *Ukrainskyi litopys vbrannia [Ukrainian chronicle of clothes]: [knyha-albom]* (Vol. 2: XIII st. – XIX st.). Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
- Etno moda: suchasni vyshyvanky vid etnobrendiv [Ethno fashion: modern embroidered shirts from ethnic brands]*. Retrieved from <https://uamodna.com/articles/etno-moda-charivnita-suchasni-vyshyvanky-vid-ukrayinsjkyh-brendiv-chastyna-2/> [in Ukrainian].
- Zakharchuk-Chuhai, R. V. (1998). *Ukrainska narodna vyshyvka [Ukrainian folk embroidery]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kara-Vasyliieva, T. V. (1993). *Ukrainska vyshyvka [Ukrainian embroidery]*. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
- Kosmina, O. (2006). *Ukrainske narodne vbrannia [Ukrainian folk costume]*. Kyiv: Baltiia-Druk [in Ukrainian].
- Kulynych-Stakhurska, O. (1996). *Mystetstvo ukrainskoi vyshyvky. Tekhnika i tekhnolohiia [The art of Ukrainian embroidery. Equipment and technology]*. Lviv: Misioner.
- Nikolaieva, T. O. (2005). *Ukrainskyi kostium: Nadiia na renesans [Ukrainian costume: Hope for the renaissance]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Osvitno-profesiina prohrama pidhotovky bakalavriv spetsialnosti 014 Srednia osvita (Obrazotvorche mystetstvo) [Educational and professional training program for bachelors in specialty 014 Secondary education (Fine Arts)]. *Ofitsiinyi sait Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. H. Korolenka [Official site of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University]*. Retrieved from <http://pnpv.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/proekt-obrazotvorchemistecztvo-2020.pdf> [in Ukrainian].
- Osvitno-profesiina prohrama pidhotovky bakalavriv spetsialnosti 014 Srednia osvita (Obrazotvorche mystetstvo) [Educational and professional training program for bachelors in specialty 014 Secondary education (Fine Arts)]. *Ofitsiinyi sait Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho [Official site of K. D. Ushinsky South Ukrainian National Pedagogical University]* [in Ukrainian].
- Osvitno-profesiina prohrama pidhotovky bakalavriv spetsialnosti 014 Srednia osvita (Obrazotvorche mystetstvo) [Educational and professional training program for bachelors in specialty 014 Secondary education (Fine Arts)]. *Ofitsiinyi sait Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny [Official site of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University]* [in Ukrainian].
- Osvitno-profesiina prohrama pidhotovky bakalavriv spetsialnosti 014 Srednia osvita (Obrazotvorche mystetstvo) [Educational and professional training program for

- bachelors in specialty 014 Secondary education (Fine Arts)]. *Ofitsiinyi sait Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka [Official site of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University]* [in Ukrainian].
- Varyvonchuk, A. V. (2012). Tradytsiina narodna vyshyvka v tvorchosti suchasnykh ukrainskykh dyzaineriv odiahu [Traditional folk embroidery in the works of modern Ukrainian fashion designers]. *Visnyk mystetstvoznavstva Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv [Bulletin of Art Studies of the Kyiv National University of Culture and Arts]*, 26, 41-51 [in Ukrainian].
- Selivachov, M. R. (2009). Leksikon ukrayinskoyi ornamentiki (ikonografiya, nominatsiya, stilistika, tipologiya). Kyiv: Redaktsiia visnika "ANT" [in Ukrainian].
- Susak, K. R., Stefiuk, N. A. (2006). *Ukrainske narodne vyshyvannia (tekhniky, metodolohiia, metodyka) [Ukrainian folk embroidery (techniques, methodology, techniques)]: navch. posibnyk*. Kyiv: Naukovyi svit.

Одержано 02.04.2020 р.